

Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi

Journal of Academic Language and Literature

[Cilt/Volume: 8, Sayı/Issue: 1, Nisan/April 2024]

Fatih UĞUR

<https://orcid.org/0000-0003-1548-8988>

Arş. Gör.

fatihugur@hacettepe.edu.tr

Hacettepe Üniversitesi

<https://ror.org/04kwvgz42>

Edebiyat Fakültesi

Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü

Ahmedî Dîvânı'nda Biçimbirimsel Yinelemeler ve Koşutluklar

*Morphological Repetitions and Parallelism in the
Ahmedi's Divan*

Araştırma Makalesi | *Research Article*

Geliş Tarihi | *Date Received*: 23.02.2024

Kabul Tarihi | *Date Accepted*: 15.03.2024

Yayın Tarihi | *Date Published*: 30.04.2024

Atıf | *Citation*

Uğur, F. (2024). Ahmedî Dîvânı'nda Biçimbirimsel Yinelemeler ve Koşutluklar. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*, 8(1), 217-234. <https://doi.org/10.34083/akaded.1441810>

Uğur, F. (2024). Morphological Repetitions and Parallelism in the Ahmedî's Divan. *Journal of Academic Language and Literature*, 8(1), 217-234. <https://doi.org/10.34083/akaded.1441810>

Makale Bilgisi | *Article Information*

Değerlendirme <i>Review Reports</i>	Çift Taraflı Kör Hakemlik (İki İç Hakem+İki Dış Hakem) <i>Double-blind. (Two External Referees)</i>
Etik Beyan <i>Ethics Statement</i>	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde etik ilkelere uyulmuştur <i>Ethical principles were followed during the preparation of this study</i>
Etik Kurul Belgesi <i>Ethics Committee Approval</i>	Makale, Etik Kurul Belgesi gerektirmemektedir <i>Article does not require an Ethics Committee Approval.</i>
Etik Bildirim <i>Complaints</i>	adeddergi@gmail.com
Çıkar Çatışması <i>Conflicts of Interest</i>	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir <i>The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest</i>
Benzerlik Taraması <i>Similarity Checks</i>	Yapıldı Yes - iThenticate
Telif Hakkı ve Lisans <i>Copyright&License</i>	Yazarlar, dergide yayımlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler. Bu çalışma Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası lisansı altında yayımlanır Authors publishing with the journal retain the copyright. <i>This work is licensed under Attribution-NonCommercial 4.0 International</i>

© Fatih UĞUR | Creative Commons [Attribution-NonCommercial 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/)

Öz

Klasik Türk şiirinde yinelemelerin büyük önemi vardır. Dil kullanımı ve üslup bakımından kusursuzluğu yakalamaya çalışan şairler ses, sözcük, sözcük öbeği ve kimi zaman paralel mısra tekrarları yaparak belli bir ritim ve ahenk oluşturmaya çabalamışlar; bunun için de yineleme yapılarından istifade etmişlerdir. Klasik şiirde pek çok kez bedî sanatlar vasıtasıyla sağlanan bu yineleme yapıları bir eleştiri disiplini olan deyişbilimdeki yineleme ve koşutluk ile benzerlik gösterir. Klasik Türk şiirinin kurucu şairlerinden Ahmedî de deyişbilim yöntemiyle incelemeye açık olduğu görülen çok sayıda biçimbirimsel yinelemeye ve koşut yapıya yer vermiş şairlerdendir. Öte yandan mısralar arası koşut yapıyla kurduğu çok sayıdaki şiirinde belli bir ahenk yakalamaya çalışmış gibidir. Dolayısıyla bu çalışmada *Ahmedî Dîvânı*'ndaki yineleme yapıları ele alınmış ve deyişbilimdeki biçimbirimsel yinelemeye örnek gösterilebilecek özellikleri bakımından incelenmeye çalışılmıştır. Bunun için öncelikle biçimbirimsel yinelemelerin her biri örnek beyitler üzerinden gösterilmiş, ardından çoklu biçimbirimsel yinelemeler ve koşut yapılar incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Klasik Türk Edebiyatı, Ahmedî, yineleme, deyişbilim, biçimbirimsel yineleme, koşutluk

Abstract

Repetitions have great importance in classical Turkish poetry. Poets trying to achieve perfection in terms of language use and style have tried to create a certain rhythm and harmony by repeating sounds, words, phrases and sometimes parallel lines; for this, they have used repetition structures. These repetition structures, which are provided many times through bedî' (artistic) arts in classical poetry, are similar to repetition and parallelism in phraseology, a discipline of criticism. Ahmedî, one of the founding poets of classical Turkish poetry, is also one of the poets who included many morphological repetitions and parallel structures that are open to analysis with the method of phraseology. On the other hand, he seems to have tried to achieve a certain harmony in many of his poems, which he created with a parallel structure between the lines. Therefore, in this study, the repetition structures in the Ahmedî Divân were discussed and tried to be examined in terms of their features that can be considered as examples of morphosyntactic repetition in phraseology. Firstly, each of the morphosyntactic repetitions was shown through sample couplets, and then multiple morphosyntactic repetitions and parallel structures were tried to be examined.

Keywords: Classical Turkish Literature, Ahmedî, repetition, phraseology, morphological repetition, parallelism

Giriş

Bir edebî metni bilimsel ölçütlere uygun biçimde incelemek için kullanılabilir pek çok yöntem vardır. Şekil veya muhteva özellikleri üzerinden kurulabilecek yahut uygulanabilecek bu yöntemler, incelenen metnin niteliğinin belirlenmesinde kullanılır. Nitekim klasik Türk şiiri için öteden beri var olagelen ve metnin belli bir estetik yapıya uyup uymadığını ölçmede kullanılan belagat ilmi, geleneksel ölçütlere dayalı şiir eleştirisinin temelini oluşturmuştur. Sonrasında ortaya çıkan eleştiri kuramlarıyla metin eleştirisinde yeni yöntem ve kuramlar geliştirilmiş ve edebiyat eleştirisi belli bilimsel ölçütlere bağlanmıştır. Klasik Türk şiiri de söz ve mana güzelliğinin esas alındığı bir yapıyla oluşturulmakla yeni eleştiri kuramları ışığında incelenmeye açıktır.

Bir edebî metni kurgu, dil ve anlam değerleri bakımından incelemede kullanılabilir eleştiri yöntemlerinden biri deyişbilimdir. Sözcük/sözdizimi ve anlatım/deyiş arasındaki ilişkiler üzerinde duran deyişbilim, biçem yöntemlerini inceleyen bir bilim dalı olarak XX. yüzyılın ikinci yarısında gelişme göstermiş olsa da MÖ V. yüzyılda Letonili Georgias'la başladığı kabul edilen klasik sözbilimin bir uzantısı olarak ortaya çıkmıştır. Deyişbilimin kökeninde yatan sözbilim, Orta Çağ sıralarında Eski Yunan ve Roma'da gelişme göstermiş, bu dönemde *Trivium* adı verilen sosyal bilimler alanında yine sözbilim ve dilbilgisi öğretilmiştir. XVII. yüzyıl Avrupa'sında sözbilimdeki söz sanatları yazı alanlarının hepsinde kullanılmaya başlanmış ve edebî eserler sözbilim kıstaslarıyla eleştirilmeye başlanmıştır. XVIII. yüzyılda ise edebî eleştiri için sözbilim artık temel nokta hâline gelmiştir. XIX. yüzyıla gelindiğinde sözbilim tümüyle kompozisyon yazma yöntemleri içinde anılır olmuştur. XX. yüzyılın ikinci yarısından sonraysa deyişbilim, yeni sözbilimin de geliştirilmesiyle ortaya çıkmış, bağımsız bir bilim dalı olarak ele alınmıştır (Özünü, 2001, s. 30-34). Dolayısıyla deyişbilim, bilimsel bir inceleme metodu olarak XX. yüzyıldan sonra edebî metinlerin ve özellikle de şiirlerin ses ve anlam ilişkisi üzerinden çözümlenmesinde uygulanmaya başlamıştır.

Edebî metinlerin deyişbilimsel yöntemlerle incelenmesinde koşutluk, yineleme, önceleme ve sapma olarak ayrılan dört ölçüt öne çıkmaktadır. Kurgu ve dil bakımından ele alınan koşutluk ve yineleme *yapı ölçütleri*, anlam ve duygu bakımından ele alınan önceleme ve sapma ise *anlatım ölçütleri* içinde değerlendirilmektedir (Özünü, 2001, s. 31). Dolayısıyla araştırmacı, şiirdeki kurgu, yapı, anlam ve duygu incelemelerini bu ölçütlerden biri, birkaçı veya tümü ile yapabilmektedir. Yapı ölçütleri içinde yer alan koşutluk ve yineleme şiir dilinin estetiğini belli ölçütlerle incelemeye imkân tanıyan, doğrudan ses ve sözdizimi üzerine kurulu bir yapı olarak görülmektedir.

Klasik Türk şiirinde de şairler, veznin sağladığı melodinin yanı sıra büyük ölçüde belli bir düzene uygun olarak tekrar ettikleri ses, sözcük ve yapı yinelemeleriyle şiirlerinin daha ritmik, daha ahenkli ve böylece estetik bakımdan güçlü, akıcı, sanatsal niteliği sağlam ve edebî değeri yüksek olmasını sağlamışlardır. Bu, aynı zamanda okurun yahut dinleyicinin şiirden zevk almasına imkân tanımış, ayrıca pratikte şiirin hafızada tutularak sözlü edebî kültürün de sürdürülmesini mümkün kılmıştır. Nitekim klasik Türk şiirinde yinelemelerin önemi ve ahengin sağlanmasındaki görevi üzerine Muhsin Macit (2016, s. 21-22) şunları söylemektedir:

“Divan edebiyatında, kelime ve kelime gruplarının tekrarına dayalı bir anlatım tekniğinden bahsedilebilir. Bazı söz ve söz gruplarının belirli aralıklarla tekrarından doğan âhenk, anlama bütünleştiği zaman poetik bir fonksiyon icra eder ve meramın etkili bir biçimde sunulmasını sağlar. Sadece şiir değil, bir bakıma mensur şiir sayabileceğimiz bahr-i tavillerde, secili anlatımı esas alan mensur metinlerde söz ve ses gruplarının belirli aralıklarla tekrar edilmesi metne ritmik akışkanlık kazandırmaktadır. ... Özellikle sözcük ve öbeklerinin, bütün bir dizenin yinelenmesi ses açısından bir etkileme sağlamakta, bir uyum, bir ritm oluşturmakta, tıpkı müzik yapıtlarında zaman zaman ana melodinin yinelenmesi ya da çeşitlemelerle anımsatılmasında olduğu gibi, dinleyende uyanan ses imgesini pekiştirmektedir.”

Görüldüğü üzere, klasik Türk şiirinde müzikaliteyi sağlamada söz ve ses tekrarları önemli bir rol üstlenmektedir. Bu bakımdan klasik Türk şiirindeki tekrîr (yineleme) ile deyişbilimdeki yineleme arasında doğrudan ilişki kurulabilmektedir:

“Divan şiirinde ahenk öğeleri olan vezin, kafiye ve redif, ünlü-ünsüz ilişkileri, ses ve kelime tekrarları ile paralellikler bu anlamda birer kullanımdır. Deyişbilimde ise koşutluk, yineleme, önceleme ve sapma, şiirdeki dil kullanımlarını karşılamaktadır. Divan şiirindeki söz tekrarları ile deyişbilimdeki biçimbirimsel yinelemeler arasında, bu yönden oldukça ilginç bazı yakınlıklar bulunmaktadır.” (Öztekin, 2002, s.84).

Klasik şiirde sözcüklerin vezin ve kafiye bakımından oluşan denklikleri karşılayan edebî sanatlar bulunmaktadır. Aynı zamanda kelime veya mısra üzerinden yapılan yinelemeler de bulunur. Bunlar, deyişbilimdeki biçimbirimsel yinelemeleri akla getirmektedir. Aralarında bazı küçük farklar olsa da klasik şiirdeki tekrîr, îade, reddü'l-acüz ale's-sadr, mukaddem ü muahhar, mürâsele, müvâzene, tarsi, redif, redd-i matla, ikileme gibi edebî sanatlar ve belagatla ilgili diğer unsurlar ile deyişbilimdeki önyineleme, artyineleme, kıvrımlı yineleme, ikizleme, koşut yineleme gibi yineleme biçimleri arasında benzerlikler söz konusudur (Öztekin, 2002, s. 84). Bu durum, klasik Türk şiiri metinlerinin de deyişbilimsel yöntemlerle incelenmeye açık olduğunu düşündürmektedir.

Dilbilimsel inceleme alanlarından biri olan sözdizimde, 'yapısal koşutluk' tanımı altında biçimbirimsel yineleme çeşitleri ile koşutluk unsurları bir araya getirilmektedir (Özünü, 2001, s. 123). Klasik Türk şiirinde de bu bağlamda paralellik ve simetri kavramları söz konusudur. Sözdizimsel yineleme ve koşutluk, klasik şiirdeki tarsi, mûmâsele ve müvâzene sanatları ile yakınlık göstermektedir. Özellikle tarsi, “şiirde, dizelerdeki sözcükleri sayı, ölçü ve uyak bakımından birbirine denk getirmek (Dilçin, 2013, s. 488)” olarak tanımlanmakta ve sözdizimsel koşutluğun klasik şiir terminolojisindeki karşılığını vermektedir. Sözü etkisini artırma, anlamı vurgulama, kavramı güçlendirme, konuyu pekiştirme ve özneye öncelik tanıma gibi işlevlerle şiire ritmik açıdan bir ahenk kazandırır, tekdüzeliği ortadan kaldırır ve bellekte kalıcı olmasını sağlar (Dilçin, 2011, s. 438). Mûmâsele ve müvâzene de, tanımları itibariyle veznen uygun kelimeleri akla getirdiği için (Tâhirü'l Mevlevî, 1994, s. 107, 113) ahenk açısından önem taşımaktadır.

Ahmedî Divânı'nı Biçimbirimsel Yineleme ve Koşutluk Açısından İnceleme

Klasik Türk şiirinin XIV. yüzyıl şairlerinden Ahmedî'nin *Dîvân*'ında, birer yapı ölçütü olarak pek çok biçimbirimsel yineleme ve koşutluk örneği beyte rastlanmaktadır. Söz konusu şiir örnekleri, deyişbilimsel yineleme ve koşutluk yapıları üzerinden incelenecektir.¹

1. Biçimbirimsel Yinelemeler

Yinelemeler, klasik sözbilimden bu yana en çok biçimbirimsel yinelemelerde görülür. Biçimbirimsel yinelemelerin varlığı, sözdizimsel kurallara bağlı olmaksızın, aldıkları eklerle göre deyişbilimsel değer kazanan eski Yunanca ve Latinceye dayanır. Türkçede de sözcüklerin dilbilgisel işlevleri aldıkları eklerle göre belirlenir. Herhangi bir tümce ögesinin yeri, sözdizimsel kurallara göre kısıtlanmaz (Özünü, 2001, s. 117). Klasik Türk edebiyatı metinlerinde de tekrar sanatıyla ilişkili olarak biçimbirimsel yinelemelere sıkça yer verilmiştir. Nitekim *Ahmedî Divânı*'nda da çeşitli şekillerde biçimbirimsel yinelemeler yapılmıştır.

1.1. Önyineleme

Önyineleme, birbirinin peşi sıra gelen tümcelerin baş tarafındaki sözcük ya da sözcük gruplarının yinelenmesiyle yapılan biçimbirimsel yineleme türüdür. Bu yapıda ritim ve anlam ağırlığına önem verilir (Özünü, 2001, s. 118). Bu kavram, klasik Türk edebiyatında tekrîr sanatı ile karşılanmaktadır (Öztekin, 2002, s. 85). Nitekim tekrar de sözün etkisini güçlendirmek amacıyla, anlamın üzerinde yoğunlaştığı sözcük ya da sözcük öbeklerinin arka arkaya yinelenmesiyle yapılır (Dilçin, 2013, s. 452). *Ahmedî Divânı*'nda da aynı sözcüğün veya aynı sözcük grubunun iki mısra başında tekrar ettiği önyinelemeli beyitler vardır. Bazı örnekler şöyledir:

Siyeh-dil olmagıl kim yile varur

Siyeh-dil olduğüçün uş şakâyık (k. 47/23)

Cânuñ bigi ciger kanıla bisledüğüñ uş

Cânuñ oda yahup kanuñ içer 'ale'd-devâm (g. 414/10)

Kılıcuñdan kaçup kurtıldısa hasm

Kılıcuñdan senüñ andan ne kâdih (k. 16/12)

N'ireden oldu sipihr ü nüçüm u mihver ü kutb

N'ireden oldu 'anâsır ki bu sînü ü şühûr (k. 24/39)

Pes kılıç didi benem kim feth iderem memleket

Pes kalem didi memâlik benden almuşdur karâr (k. 25/8)

¹ Beyit örnekleri için Yaşar Akdoğan tarafından hazırlanan ve Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından e-kitap olarak yayınlanan *Ahmedî Divânı* isimli çalışmadan yararlanılmıştır. Beyit numaralarında eğik çizginin (/) solundaki sayılar şiir sırasını, sağdaki sayılar ise beyit sırasını göstermektedir. Kasideler için *k.*, gazeller için *g.*, terci-i bentler için *tc.* ve terki-i bentler içinse *tk.* kısaltması kullanılmıştır. Uzun ünlülerin yazımındaki bazı hatalı kısımlarda düzeltme yapılmış, ancak dipnotta gösterilmemiştir.

1.2. Artyineleme

Divan şairlerinin sıkça başvurdukları bir yineleme yapısı olduğu görülmektedir ve deyişbilimsel yineleme ölçütü olarak ilk sırada yer alır. “Bu yineleme birbiri[nin] peşi sıra gelen tümcelerinin sonundaki sözcüklerin ya da sözcük gruplarının yinelenmesiyle yapılır. Yalnızca ritim için değil, tümce sonundaki sözcüğün anlamını pekiştirmek ve vurgulamak için de kullanılır” (Özünü, 2001, s. 118). Klasik Türk edebiyatında, redifli şiirlerin matla beyitlerinde artyinelemeye rastlanmaktadır (Öztekin, 2002, s. 85). Rediflerin birer artyineleme özelliği göstermekle cümleye ahenk kattığı da görülmektedir. *Ahmedi Divânı*'nda pek çok şiirde görülen bu yapıdaki matlaların birkaç örneği şöyledir:

Zülfün hamında bu gönül ârâm ider **o hay**
Aslanları ol âhû gözün râm ider **o hay** (g. 664/1)

Yüzünde gördi meger tâze gül-sitân **bülbül**
Ki kıldı süzıla hoş sâz-ı dâstân **bülbül** (k. 56/1)

Subh-dem aldı eline kadeh-i zer **nergis**
N'ola mahmûr durur içdise sâgar **nergis** (k. 45/1)

Bu resm ile ki kan yaşı yire döker **gözüm**
Kalsa cihânı ucdan uca gark ider **gözüm** (g. 425/1)

1.3. Kıvrımlı Yineleme

Kıvrımlı yineleme, bir tümcenin sonunda yer alan sözcüğün, daha sonraki tümcenin başında yinelenmesiyle yapılır (Özünü, 2001, s. 120). Klasik Türk edebiyatındaki iade sanatı kıvrımlı yineleme ile benzerlik göstermektedir (Öztekin, 2002, s. 86). Reddû'l-acz ale's-sadr ismiyle de bilinen iade sanatı “bir şiir içinde, her beytin son sözcüğünü, ondan sonraki beytin ilk sözcüğü olarak kullanmak (Dilçin, 2013, s. 486)” şeklinde tanımlanmaktadır. *Ahmedi Divânı*'nda, birkaç beyit haricinde, bütünlüklü olarak iade sanatına örnek gösterilebilecek bir şiire tesadüf edilmemektedir. Ancak hem redifin mısra başlarında tekrar etmesiyle (çoğunlukla -dA ve -dAn hal ekiyle birlikte) oluşturulmuş bir şiirin bulunduğu hem de -şiir boyunca olmasa bile- kimi zaman şiirin iki veya üç beytinde kıvrımlı yinelemeye yakın bir yinelemenin yapıldığı bir başka şiirin var olduğu görülmektedir:

Dirîg bülbül ü tûtî ki_ider celâ-yı **vatan**
Gurâb u bûma bedel olalı hümâ-yı **vatan** (g. 495/1)

Vatanda dahı ne râhat ola ki nergis ü gül
Gidüben oldı tolı hâr u has serâ-yı **vatan** (g. 495/2)

Vatanda nicesi mü'min karâr duta bile
Çün oldı kâfer-i bî-rahm kethüdâ-yı **vatan** (g. 495/3)

Vatandan ayrulıgum binüm ıztırâbiladur
Hod ihtiyârıla kimdür ki_ide celâ-yı **vatan** (g. 495/4)

...

Vatan firâkı yahar şem' bigi cânı oda
Niçe ki gönlüme düşe benüm hevâ-yı **vatan** (g. 495/6)

...

Vatandan ayru nice eylesün gönül ârâm
Çü revh-i cândur hem rûh dil likâ-yı **vatan** (g. 495/8)

Genc ay kaşlu renc ile bulunur
Rence sabr ide her ki diler **genc** (g. 104/3)

Genc girür ele velî bulunmaz
Sencileyin kimesne dil-beri **genc** (g. 104/4)

1.4. Koşut (Paralel) Yineleme

Koşut yineleme, bir bölükteki dizenin sonlarındaki sözcüklerin başka bir bölükte aynı yerlerde yinelenmesiyle yapılır (Özünü 1997: 108). Özünü'nün bu tanımı, matlain bir dizesinin maktada tekrarlanmasıyla yapılan redd-i matlayı çağrıştırmaktadır. Diğer yandan, vasıta beyitlerinin tekrar edilmesiyle oluşan terci-i bentler de koşut (paralel) yinelemeye örnek sayılabilir (Öztekin, 2002, s. 88-89). Nitekim vasıta beyitlerinin terci-i bentlerin temelini oluşturan asıl yapı taşları olduğunu söylemek de mümkündür (s. 89). *Ahmedî Divânı*'nda redd-i matla/redd-i mısra özelliği gösteren bir şiire rastlanmamıştır. Ancak iki terci-i bent bulunmaktadır. Bu terci-i bentlerin birinde yedi kez, diğerinde dokuz kez tekrar eden vasıta beyitleri aşağıya alıntılanmıştır:

Ne gördi ne göriser tâc ile taht
Melik Sülmân bigi şâh-ı cüvân-baht (tc. 1/1)

Mîr Sülmân Şâh İskender-der ü Dârây-rây
N'ola Dârâ ki_idemez eyle ki_ol ider rây rây (tc. 2/1)

1.5. İkizleme

Klasik Türk şiirindeki tekrar sanatıyla ilişkilendirilebilecek olan bu yineleme türü “tümce içinde aynı sözcüğün bağlaçla ya da bağlaçsız olarak yinelenmesiyle yapılır (Özünü, 2001, s. 121)” şeklinde tanımlanır. *Ahmedî Divânı*'nda da çeşitli şekillerde ikizlemenin kullanıldığı çok sayıda beyit bulunur. Mısra başlarındaki ikizlemeler ile mısra ortasındaki ikizlemelerin, mısra sonundaki ikizlemelere göre daha fazla olduğu görülmektedir:

Zerre zerre vücûdı yir ü gögün
Birligini ider anuñ isbât (k. 11/32)

Kahrınuñ nârını çün kim yâd ider düşmeni
Katre katre yüregi kan olur eyle kim enâr (k. 25/49)

Hayat buldı cihân kim girü nesîm-i sabâ
Nefes nefes nefehât-ı Mesîh-i Meryemdür (k. 39/2)

Reng reng açıldı güller ol benefşe bigi gûş
Kuşlaruñ sâzına kim mürğ-i hoş-elhân devridür (g. 192/2)

Dürlü dürlü gevhere ide kulahların sadeñ
Ahmedinün sözine olan benefşe bigi sem' (g. 320/6)

Şerha şerhadur firâkuñdan ciger
Ney bigi andan oldu nâlem sûz-nâk (g. 357/5)

Gökde yirde **zerre zerre** kâfdan kâfa degin
Birligüne kamu şâhiddür u varlıguña dâl (k. 2/15)

Emrine râm ü cilmine rûşen
Yir ü gök **cüzv cüzv** tâ zerrât (k. 15/25)

Kara boyaya salup yün bizi çıkardı girü
Ne renge isdedilerse **yigân yigân** 'İsî (k. 74/7)

Şol yüzde kim odından eriyüp olur kül-âb
Dür mi bu **katre katre** vü yâ der mi yâ gül-âb (g. 59/1)

'İşkuñla **şerha şerha** ciger derdine gözüm
Yüzüm sahîfesinde yazar kanıla şürûh (g. 113/4)

'Aceb mi cûd bigi itse Ahmedî nâle
Ki oldu ney bigi derdünle **pâre pâre** yürek (g. 373/7)

Nâ-hak kan-ıçun gözlerün mekr-ile âla düşmesün
Gerçi ki 'ayn-i fitnedür **çoh çoh** vebâle düşmesün (g. 513/1)

Gamzeñ hadengi çünki kaşuñdan bula güşâd
Peykânı bagrumı benüm ider **şerah şerah** (g. 110/4)

Zülfün sıfâtı suhfların cümle **bâb bâb**
İrâb itmişem dahı a'râb gelmedin (g. 496/6)

Bazı beyitlerde, aynı dizede veya farklı dizelerde, birden fazla ikizleme yapıldığı görülmektedir:

Hoş hoş eserken nesîm-i bâd bâde nûş it
Kim hemîşe böyle **hoş hoş** esesi degül nesîm (k. 61/11)

'İşk derdi **zerre zerre** topragumda bulna
Cüzv cüzv uşbu vücûdum ger çüriyüp gerd ola (g. 18/5)

Enbiyânun hürmetiçün ü Muhammed rûhiçün
Sûre sûre âyet âyet Mushaf-ı Kur'ân için (g. 500/4)

Özünlü, ikizlemelerin bağlaçla da yapılabileceğini belirtmektedir (2001, s. 121). Aşağıdaki beyitlerde, buna uyan kullanımların olduğu görülmektedir:

Ne **levn ü levn** görünür nazarda gör bir nûr
Çü hâsıl olur ara yirde **reng ü reng** zücâc (k. 15/18)

Ahmedî senden ayru dirilmez
Koma kim **zâr u zâr** ola sensüz (g. 284/7)

1.6. Bağlaç Yinelemesi

“Bu yineleme, sözcükler arasında bilinçli olarak, gerek aynı türden, gerek başka türden birçok kez bağlaç kullanmak biçiminde yapılmaktadır. Bazen ritim vermek için bağlaç yinelemesine başvurulabilmektedir. Ayrıca, anlam ayrımını verebilmek için de bağlaç yinelemesi önemli roller üstlenebilmektedir” (Özünü 1997: 103). *Ahmedî Dîvânı*'ndaki pek çok beyitte geçen “ve” (şirde *u/ü/vü*) bağlacından hem ses ve/veya anlam bağıntısı kurma amacıyla hem de atıf terkibi olarak sözcük ve sözcük gruplarını birbirine bağlama amacıyla faydalandığı görülmektedir:

Zerk **u** riyâ **vü** sûfi **vü** tesbîh **ü** savma'a
İhlâs **u** Ahmedî **vü** harîf **ü** mey **ü** semâ' (g. 321/7)

Ahmedî'nün fehm **ü** vehm **ü** zikr **ü** fikr **ü** 'aklı hem
'İlm **ü** fazl **u** nazm **u** nesr **ü** defter **ü** dîvânı ol (k. 51/29)

Cism **ü** cân **u** mülk **ü** mâl **u** dîn **ü** dil
Baş **u** 'ömr **ü** 'akl hüş-yârum senüñ (g. 351/2)

Sünböldür **ü** benefşe **vü** nesrîn **ü** yâsemem
Reyhândur **u** semen tolu sahrâ **vü** kûh-sâr (g. 181/5)

Kanı İskender ki göreydi nice olur dünyede
Harb **ü** darb **ü** bezm **ü** rezm **ü** hazm **ü** 'azm **ü** gîr **ü** dâr (k. 25/35)

Fasl **u** rebî' **ü** yâr **u** mey **ü** sıhhat **u** şebâb
Varken mu'attal oturan özine hayf ider (k. 41/14)

Saña lâyıkdur 'ibâdet kim senüñ durur yakîn
Halk **u** emr **ü** lutf **u** kahr **u** kudret **ü** 'izz **ü** celâl (k. 2/13)

Lutfuñuñ bahrından olur kullaruñ gönline feyz
Kabz **u** bast **u** sahv **ü** şükr **ü** fikr **ü** zikr **ü** vecd **ü** hâl (k. 2/17)

'Âkıl **u** ma'kûl **u** 'akl **u** 'âşık **u** ma'sûk **u** 'ışk
Cümle sensin pes n'ireden geldi bunca kil **ü** kâl (k. 2/19)

Divân'daki bazı beyitlerde “kim” ve “çünkü” bağlaçlarının da yinelenmesi, hatta “ü” bağlacı ile “ger/eger” bağlacının bir arada tekrar edildiği de görülmektedir:

Ol kişi **kim** şefâ'atüñ aña irişmege
Ne **kim** velâsı var ise olur aña belâ (k. 5/77)

Çünkü idem vasfuñı takrîr defter bizenür
Çünkü medhüñi kılam tahrîr dîvân yaraşur (k. 29/18)

Ger zer **ü** sîm **ü** **eger** dürr **ü** **eger** pîrûze
Hâk ider varlığını yoluña yik-ser nergis (k. 45/36)

Saňa hem-tâ olamaz hall **ü** ‘akd **ü** hükm **ü** şevketde
Eger Mansûr **eger** Nâsır **v’eger** Mahmûd **eger** Sencer (k. 28/21)
 Baňa irmez renc **ü** mihnetde saňa irmez şekl **ü** sûretde
Eger Mecnûn **eger** Vâmık **eger** Leylî **v’eger** ‘Azrâ (g. 8/8)

1.7. Ek Yinelemesi

Ek yinelemesi, “aynı yapım ya da çekim ekinin başka başka sözcüklerle kullanılmasıyla yapılır” (Özünlü, 2001, s. 122). Klasik Türk edebiyatında ek yinelemesi sık yapılmıştır. *Ahmedî Divânı*’nda sayısız örneğine tesadüf edilebilecek ek yinelemelerinden bazıları şöyledir:

Murg-ı seher şemâme-i **gülden** ohır hadîs
 Lutf-ı hevâ şemâyil-i ‘ândan **virür** haber (k. 41/2)
 Lâlenüñ yüregi dâğı vü benefşe gussası
 Hem **gülüñ** yüzi hayâsı bülbülüñ efgânı ol (k. 51/22)
 Sen hüsn ile meşhûra pervâne-sıfat nûra
 Bu yir bigi yagmura v’allâh ki müştâkam (g. 415/6)

1.8. Çok Ekli Yineleme

Aynı kökten türemiş sözcüklerle yapılan yineleme türüdür (Özünlü, 2001, s. 121). Bu yineleme yapısında sesler de sözcüklerle birlikte tekrar ettiğinden, bir ölçüde aliterasyon ve asonansın da tesiriyle, beyte ve dolayısıyla şiire belli bir ahenk katıldığı görülmektedir. *Ahmedî Divânı*’nda bunun örneklerini görmek mümkündür:

Bu resme **söyle sözi söyler** iseñ iy Elvân
 Sahın ki **söylememekden** yig olmasun bu sükût (g. 96/10)
Cânlara sen **cânsın** u ‘akl u gönüle kible-gâh
 Her nefes **cândan** saňa iy **cân-ı cânân âferîn** (g. 476/5)
Âferînişden çü sen **cân-âferîn** maksûdsın
Âferîniş cânlar ider saňa kurbân **âferîn** (g. 476/6)
 Ahmedî zülfüñ hevâsından urur **cân** bigi dem
 Lâ-büd ider sözine kimde ki var **cân âferîn** (g. 476/7)

Özünlü’nün yukarıdaki tanımında yer alan “aynı kökten türemiş sözcükler” ifadesi göz önüne alınırsa, bu yineleme türünü -kısmen- klasik Türk şiirindeki iştikak sanatıyla da ilişkilendirmek mümkündür. *Divân*’da iştikak özelliği gösteren çok ekli yineleme örnekleri de mevcuttur -ki bir örnek şöyledir:

Nakkâşı gör ki **nakşuñ** içindeki ‘âşıküñ
Nakkâşadur nigâhı ne **nakş** u nigârına (g. 602/2)

1.9. Zıt Yapılı Yineleme

“Artarda gelen tümceler içinde sözcüklerin zıt dilbilgisel özelliklerle kullanılmaları biçiminde yapılı” (Özünlü, 2001, s. 120). *Ahmedî Divânı*'nda doğrudan zıt yapılı yineleme örneği gösteren yalnızca bir beyte tesadüf edilmiştir:

Her nesneden ki itme diyildi itmek imtinâ'
Her nesneye ki it didiler itmek inkiyâd (k. 18/4)

2. Çoklu Biçimbirimsel Yinelemeler

Değişibilimin yapı ölçütlerinden olan biçimbirimsel yinelemeler, aynı beyit içerisinde birden fazla çeşidi ile birlikte kullanılabilir. Aşağıdaki örneklerde de görüleceği üzere, *Ahmedî Divânı*'nda da bu durum mevcuttur:

2.1. Önyineleme + Artyineleme

Divân'daki şiiirlerde matla beyitlerinin mısra başlarında tekrar eden sözcükler ile mısra sonlarında redif olarak tekrar eden sözcük gruplarının birer önyineleme ve artyineleme oluşturduğu görülmektedir:

Didi kaşımı kible_idin didüm gözümüñ üstine
Didi işigüme sür cebîn didüm gözümüñ üstine (g. 572/1)

Bir dahı ider ise devlet baña yâri n'ola
Bir dahı bu gözlerüm görürse ol yari n'ola (g. 7/1)

Her kim katuña irmege bir reh-güzer bula
Her ne murâda kim dilerise zafer bula (g. 36/1)

Benem cân u dil ile yâre müştâk
Benem dil-dâde vü dil-dâre müştâk (g. 339/1)

2.2. Ek yinelemesi + Artyineleme

Divân'da hem ek yinelemesi hem de mısra sonlarında redif olarak tekrar eden sözcük gruplarının artyineleme oluşturduğu beyitler bulunmaktadır:

Kaddüñ öñinde tûbî iy dil-ber neme gerek
Agzuñ katında çeşme-i kevser neme gerek (g. 360/1)

Egerçi 'anber-efşândur benefşe
Senüñ zülfüñe hayrândur benefşe (tk. 3/3)

Zî dehân u leb ki şîrîndür kamu
Zî hat-ı gîsû ki müşgîndür kamu (g. 535/1)

2.3. Ek yinelemesi + Bağlaç yinelemesi

Divân'da yer alan beyitlerden kiminde bağlaç ve ek yinelemeleri de görülmektedir:

Senüñ 'ışkuñ u şevkuñ u firâk u derdüñ ile oldı
Göñül mahzûn u göz pür-hûn ciger kânûn yüzüm micmer (k. 28/6)

2.4. İkizleme + Artyineleme

Bazı beyitlerde redifin ikizleme şeklinde kurulduğu ve bu ikizlemenin de bir artyineleme oluşturduğu görülmektedir:

Böyle kim la'l-i lebüñüñ hokkasıdur teng teng
Nice güncâyış bulupdur şeker anda teng teng (tc. 2/3)

3. Biçimbirimsel Yinelemeler + Koşutluklar

Değişbilimin yapı ölçütlerinden olan biçimbirimsel yineleme ve koşutluk, sözdizimsel düzlemde çeşitli şekillerde bir arada bulunabilmektedir. *Ahmedî Divânı*'nda da bu çeşitliliğe özel olarak tarsi sanatında, yer yer mümâsele ve müvâzeneyi de içine alarak rastlamak mümkündür.

3.1. Önyineleme + Koşutluk

Divân'daki bazı beyitlerin mısra başlarında tekrar edilen sözcüklerle oluşan önyinelemeler ile beyit genelindeki tarsi sanatı belli bir sözdizimsel koşutluğun sağlandığını göstermektedir:

Ne 'anber 'anber-i sârâ ne nergis nergis-i ra'nâ
Ne lü'lü lü'lü-i lâle ne lâle lâle-i ahmer (g. 257/2)

Ol meşra'-ı macâlî ol mecma'-ı ma'ânî
Ol menba'-ı mekârim ol matla'-ı fezâyil (k. 53/19)

Ol server-i selâtîn ol melce-i memâlik
Ol zübde-i evâhir ol mefhar-i evâyil (k. 53/21)

3.2. Önyineleme + Ek yinelemesi + Koşutluk

Divân'daki bazı beyitlerin mısra başlarında tekrar edilen sözcük ve sözcük gruplarıyla oluşan önyinelemeler ile arkasındaki sözcüklerde yinelenecek gelen ekler ve diğer paralel sözcüklerin belli bir sözdizimsel koşutlukla yer aldığı görülmektedir:

Bu dönen tokuz evyân-ı mutabbak
Bu seyr iden yidi şem'-i mu'allak (g. 340/1)

Ne bilinür nedür bu derde dermân
Ne bilinür nedür bu zahma merhem (g. 468/6)

Pes kılıç didi benümle ider ekâbir ululih
Pes kalem didi benümle ider efâzıl iftihar (k. 25/7)

Pes kılıç didi benem küffârı iden pâyimâl
Pes kalem didi benem mü'minleri iden pâyidâr (k. 25/9)

Kim itdi nergisüñ gözin mükahhal
Kim itdi lâlenüñ yüzün hamrâ (k. 4/11)
Kamu işlere eltâfuñ mebdâdi
Kamu sırlara evsâfuñ fevâtih (k. 16/2)
Oldı Hurşîd senüñ hazretüñe bir bende
Oldı Çimşîd senüñ hizmetüñe bir çâker (k. 27/18)

3.3. Önyineleme + Artyineleme + Koşutluk

*Divân'*daki bazı beyitlerin mısra başlarında tekrar edilen sözcük ve sözcük gruplarıyla oluşan önyineleme, mısra ortalarında tekrar edilen koşut sözcük ve söz grupları ile mısra sonlarında tekrar edilen sözcüklerle oluşan artyinelemenin belli bir sözdizimsel koşutlukla yer aldığı görülmektedir:

Şol Selâmî ki ola teşne çeşme-i hayvân aña
Şol Selâmî ki ola fitne ravza-i rıdvân aña (k. 6/1)
Didi baña pes kıl nazar didüm gözümün üstine
Didi beni_it nûr-ı basar didüm gözümün üstine (g. 573/1)
Ne yüz bu ki âteş-i ter olmuş
Ne leb bu ki âb-ı kevser olmuş (g. 305/1)
Ne durur la'l ü yâkût-ı revân mey
Ne durur kuvvet ü kût-ı revân mey (g. 706/1)

3.4. Önyineleme + Bağlaç yinelemesi + Koşutluk

*Divân'*daki bazı beyitlerin mısra başlarında tekrar edilen sözcüklerle oluşan önyineleme ve mısra ortalarındaki bağlaç yinelemesinin belli bir sözdizimsel koşutlukla yer aldığı görülmektedir:

Bu nâr-ı rûşen ü bâd-ı siyeh-rû
Bu hâk-i tîre vü âb-ı mürevvak (g. 340/2)
Bu saç mı yâ şeb-i yelda vü yâ Kadr
Bu yüz mi bedr mi yâ 'îd-i Adha (k. 72/17)
Kim ilede selâmumu aña meger sabâ
Kim irgüre peyâmumu aña meger şemâl (g. 393/3)

3.5. Önyineleme + Ek yinelemesi + Koşutluk

*Divân'*daki bazı beyitlerin mısra başlarında tekrar edilen sözcüklerle oluşan önyineleme ve mısra ortalarındaki ek yinelemesinin belli bir sözdizimsel koşutlukla yer aldığı görülmektedir:

Didüm şehâ nedür dudaguñ didi la'l-i nâb
Didüm nedür dişüñ didi kim lü'lü-yi hoş-âb (g. 58/1)

Anuñ evsâfını kim ide kıyâs
 Anun eltâfını kim ide şümâr (k. 20/43)
 Kamu eşrâfa sen in'âmüñıla virdüñ câh
 Kamu etrâfa sen ikrâmuñıla salduñ fer (k. 36/2)

3.6. Önyineleme + Bağlaç yinelemesi + Ek yinelemesi + Koşutluk

*Dîvân'*daki bazı beyitlerin mısra başlarında tekrar edilen sözcüklerle oluşan önyineleme ile (ki aşağıdaki ilk iki beyitte bağlaç yinelemesi aynı zamanda önyinelemedir) mısra ortalarında aynı yerde bağlaç kullanımının ve tekrarlanan eklerin belli bir sözdizimsel koşutlukla yer aldığı görülmektedir:

Ki evvel işi cünûn u 'arbede
 Ki âhır işi belâ vü renc-i humâr (k. 21/24)
 Eger reml ola vü ger neml tesbîhini ol pâkûñ
 Eger nahl ola vü ger nahl ü mürğ-i âşiyân söyler (k. 35/19)
 Kimse kavlinde işitmedi anuñ kizb ü hatâ
 Kimse fi'linde anuñ bulmadı tezvîr ü dagal (k. 54/16)
 Kim ilede selâmumu aña meger sabâ
 Kim irgüre peyâmumu aña meger şimâl (g. 393/3)
 Hoşdur rebâb hâsa ki yâr ola hem-nefes
 Hoşdur şerâb hâsa ki sâkî ola habîb (g. 56/2)
 Kanı ol ki sebzeyile hulle-puş idi kühsâr
 Kanı ol ki lâleyile la'l-i reng idi hâmûn (k. 65/13)
 Kankı midhat ki saña eydilmeye bühtân u hatâ
 Kankı tâ'at ki saña olmaya 'isyân u zelel (k. 54/21)
 Didüm tenüñ nedür didi kim mâh-tâb-ı bedr
 Didüm yüzüñ nedür didi kim şem'-i âfitâb (g. 58/2)

3.7. Ek yinelemesi + Koşutluk

*Dîvân'*daki bazı beyitlerde isim ve fiillere dikey paralelizmle aynı yerde eklenen aynı eklerin hem yinelendiği hem de tarsi sanatını (bazen müvâzene sanatıyla da birlikte) gerçekleştiren öğelerden biri olarak sözdizimsel koşutluğu sağlandığı görülmektedir:

Hasmuñuñ cânınadur çekdügi hançer süsen
 Düşmenüñ kasdınadur geydügi migfer nergis (k. 45/29)
 Hasretinden yüzüñüñ yile varur bâg-ı bahâr
 Hacletinden lebüñüñ yire girür âb-ı hayât (g. 76/2)
 Reh-ber durur belâya gözüñüñ işâreti
 Kânûn durur şifâya lebüñüñ beşâreti (g. 660/1)

- Tavukı zillete düşüren nedür ihtilât
'Ankâyı 'izzete çıharan nedür inzivâ (k. 5/46)
- Şekl-i hey'etde nedür çetr-i Ferîdûn lâle
Vaz'-ı sûretde nedür tâc-ı Sikender nergis (k. 45/8)
- Oldı künhinde anuñ 'âkıla nergis bigi kûr
Kaldı vasfında anuñ nâtıka lâle bigi lâl (k. 50/19)
- Gerekmez senden olan derde dârû
Yaraşmaz senden ırah zahma merhem (g. 431/3)
- Elüñdür halk rızkına mekâsim
Kapuñdur hâcet ehline mesâni' (k. 46/23)
- Cemâlüñ kamu âfetden münezzeh
Kemâlüñ cümle noksândan müberrâ' (g. 40/2)
- Yañaguñda ohınur Rabbü'l-meşârik
Saçuñda yazılır Rabbü'l-megârib (g. 65/3)
- Mürg-i seher şemâme-i gülden ohır hadîs
Lutf-ı hevâ şemâyil-i cândan virür haber (k. 41/2)
- Mûsî i'câzın kılır vâzih bu zülf
'İsî enfâsın ider zâhir bu leb (g. 64/3)
- Benüm cânımdağı rence senüñ derdüñ durur dârû
Benüm bagrumdağı zahma senüñ cevruñ durur merhem (k. 62/4)

3.8. Ek yinelemesi + Artyineleme + Koşutluk

Divân'daki bazı matla beyitlerinin mısraları arasındaki ek yinelemesi ile mısra sonlarında redif olarak tekrar eden sözcük gruplarının belli bir sözdizimsel koşutlukla yer aldığı görülmektedir:

- İrişmege tapuña v'allâh ki müştâkam
Yüz sürmege kapuna v'allâh ki müştâkam (g. 415/1)
- Cihândan ben usanmışam baña sini gerek sini
Kamulardan üşenmişem baña sini gerek sini (g. 649/1)
- Fürkatüñüñ hurkatından yahılır cânım meded
Hasretüñüñ mihnetinden kurur uş kanım meded (g. 119/1)

3.9. Ek yinelemesi + Bağlaç yinelemesi + Koşutluk

Divân'daki bazı beyitlerde tekrar eden bağlaçlar ile mısralardaki isim ve fiillere dikey paralelizmle aynı yerde eklenen aynı eklerin tarsi sanatını gerçekleştiren öğelerden olduğu ve böylece sözdizimsel koşutluğun da sağlandığı görülmektedir:

Yüz midür yâ Rab bu yâ-hod âfitâb
 Ten midür iy Hak bu yâ-hod mâhitâb (g. 45/1)

Âdemün nakşını yazduñ bî-devât u bî-kalem
 ‘Âlemün vasfını düzdün bî-edât u bî-misâl (k. 2/4)

Dâne ekmezsen itme dahla tama’
 ‘Amel itmezsen umma hiç sevâb (k. 8/26)

Başında lâlenün uş tâc şöyle kim fagfûr
 Elinde nergisün uş câm şöyle kim Cem’dür (k. 39/10)

Kurbânun eger başum olur ise revâdur
 Fermânun eger câna gelür ise revândur (g. 275/3)

Virgil zekâtı ki ol durur İslâma kantara
 Kılğıl namâzı ki ol durur ol dînüne ‘imâd (k. 18/9)

Bah ki nicesi müverred levn oldı gül-sitân
 Gör ki nicesi mutavves-reng oldı sebze-zâr (k. 34/56)

İy ki ifdâlün ile vâzih olur ‘ilm-i nazar
 V’iy ki ikbâlün ile râcih olur ehl-i hüner (k. 27/1)

Va’diñde yoh tahallûf ü kavlüñde yoh hilâf
 Sözüñde yoh tasallûf ü fikrüñde yoh hâlel (k. 55/7)

Saçar topraga dürr ü gevher bulut
 Savurur yile müşğ ü ‘anber çiçek (k. 48/14)

3.10. Ek yinelemesi + İkizleme + Koşutluk

Dîvân’daki bazı beyitlerde isim ve fiillere dikey paralelizmle aynı yerde eklenen aynı ekler ile aynı yere konan ikizlemelerin tarsi sanatını gerçekleştiren öğelerden olarak sözdizimsel koşutluğu sağladığı görülmektedir:

Bu kuşlara niredendür bu dürlü dürlü nevâ
 Bu güllere niredendür bu renk renk siyâb (k. 10/9)

3.11. Bağlaç yinelemesi + Koşutluk

Dîvân’daki bazı beyitlerde dikey paralelizmle tekrar eden atıf terkibi “u/ü/vü” bağlacının bağlaç yinelemesi olarak aynı zamanda tarsi sanatını gerçekleştiren öğelerden biri olduğu ve böylece sözdizimsel koşutluğun da sağlandığı görülmektedir:

Kâdir ü Gâfir ü Bahşende vü Hayy ü Kayyûm
 Hâlik u Râzık u Kuddûs ü İlâh ü Müte’âl (k. 50/2)

Sonuç

Değişibilim incelemeleri sözcük ve sözdizimi ile anlatım/deyiş arasındaki ilişkiler üzerinde durması ve üslup biçimlerini incelemesiyle bir metnin estetik niteliğini ortaya koymada başvurulabilecek yöntemlerden biridir. Klasik Türk şiirlerinin de bu yöntemle incelenmeye açık olduğu görülmektedir. Dolayısıyla bu yazıda *Ahmedî Divânı*'nda yer alan yineleme ve koşutluk yapıları deyişbilimsel yöntem bakımından incelenmiş; biçimbirimsel ve sözdizimsel yinelemeler ile koşutluk yapıları gösterilmeye çalışılmıştır.

Ahmedî Divânı'nda -her ne kadar klasik Türk şiirinin henüz klasik öncesi, kuruluş döneminde meydana getirilmiş bir eser olsa da- deyişbilimdeki biçimbirimsel yineleme yapılarının pek çok örneği olduğu görülmüştür. Bunlar içerisinde önyineleme, artyineleme, bağlaç yinelemesi, ikizleme ve ek yinelemesinin çok sayıda örneği tespit edilmiştir. Klasik Türk şiirinde redifli her şiirin matla beyti birer artyineleme örneği sayılabileceğinden *Divân*'da en çok görülen yineleme yapısının artyineleme olduğu, bununla birlikte şairin özellikle bağlaç yinelemelerini çokça kullandığı görülmüştür. Ayrıca Ahmedî, ikizlemelerin ses değerlerinden de çokça istifade etmiş, çeşitli ikizlemelere yer vermiştir. Arapça kökenli sözcüklerde yapılan iştikakın dışında, Türkçe ek yinelemelerini de doğal olarak çokça kullanmıştır. Öte yandan *Divân*'da, yine biçimbirimsel yinelemelerden kıvrımlı yineleme ve zıt yapıli yineleme yapılarında ise doğrudan bu özellikleri gösteren yalnızca birer örnek tespit edilmiş, bu nedenle sayıca az olduğu görülmüştür.

Ahmedî'nin şiirlerinde özellikle dikkat çeken deyişbilimsel yapı ise koşutluğun/paralelliğın çok zengin örneklerinin olmasıdır. Bu koşut yapılar genellikle biçimbirimsel yinelemelerden de istifade edilerek her iki mısra arasında simetrisinin sağlandığı beyitler olarak karşımıza çıkmıştır. Özellikle kasidelerinde koşutluğu sağlamada biçimbirimsel yinelemelerden de istifade ederek ek yinelemeleri, redifle sağlanan artyinelemeler ve bağlaç yinelemeleri vasıtasıyla mısraları belli bir dikey paralellikte kurarak beyitlerde ritim, bütünlüklü olarak şiirlerde ise ahenk yakalamaya çalışmıştır.

Kaynaklar | References

- Akdoğan, Y. (t.y). *Ahmedî - Dîvân*. Erişim adresi: <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-78357/ahmedi-divani.html>
- Dilçin, C. (2011). *Divan Şiiri ve Şairleri Üzerine İncelemeler*. Kabalıcı Yayınları.
- Dilçin, C. (2013). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Macit, M. (2016). *Divan Şirinde Âhenk Unsurları*. Kapı Yayınları.
- Öztekin, Ö. (2002). Divan şiiri ile deyişbilim arasında yapısal bir köprü: Fuzûlî ve Bâkî divanlarında yer alan biçimbirimsel yinelemeler. *Türkbilig* (3), 83-105.
- Özünü, Ü. (2001). *Edebiyatta Dil Kullanımları*. Multilingual Yayınları.
- Tâhirü'l- Mevlevî (1994). *Edebiyat Lügati*. Enderun Kitabevi.